

ЗА ДА ИМАМЕ СИЛНА ДЪРЖАВА, ТРЯБВА ДА ИМАМЕ СИЛНИ ОБЩИНИ

Появява се нова група хора, която твърди – имаме шанс за справедливост и без вас, и сами се оправяме лесно, казва проф. Веселин Методиев

ИНТЕРВЮ **ВЕСЕЛИН СТОЙНЕВ**

Да се опитаме да разгледаме партийно-политическото и държавно-институционалното развитие на Третата българска държава в една обща перспектива, г-н Методиев. Дали тези две траектории са в някакъв смисъл успоредни, относително независимо развиващи се една от друга, или се преплитат и по този начин се осигурява развитието? Макар че обикновено се смята, че партийното спъва институционалното, поне в нашата история.

Модерна България възниква фактически през Учредителното събрание, тъй като там е първият момент, в който българите започват да строят нова държава. И още там се появява първото политическо разделение между, да ги наречем, условно либерали и консерватори, както те сами се наричали. Тази двупартийна система оцелява кратко поради вътрешни сблъсъци в Либералната партия. Най-впечатляващо за Европа е примерът с кризата след преврата срещу княз Александър I и заплахата България да остане без княз, а едно васално княжество трудно може да е самостоятелно. Партиите се мобилизират, лидери като Стефан Стамболов, Константин Стоилов, Григор Начович, Димитър Греков, принадлежащи на различни политически течения в консервативната и в либералната част, са заедно в тази битка за държавна самостоятелност. Една малка част, група около Драган Цанков в Либералната партия, решава да бъде в услуга на руската политика.

Драган Цанков е първият 4-хилядник, да го кажем. Да го кажем. Но тази група търпи много тежка загуба на изборите за Велико народно събрание. След избора на княз Фердинанд започва ново движение напред, с нови партии и с ускорено държавно строителство. Често се говори за т.нар. режим на Стамболов. Проф. Милко Палангурски от Великотърновския университет написана книга „Избори по стамболовисти“, откъдето човек може да види, че Стамболов е провеждал абсолютно редовни мажоритарни избори. Бил е добър познавач на изборното законодателство и е бил изправен пред ужаса, че може отново да дойдат руски конспиратори и да има наново опити за преврат и за офицерски бунтове. Управлението му може да е било твърдо, но в никакъв случай не антидемократично. Ражда се партията на Стамболов – народните либерали. Ражда се и една модерна за Европа социалдемократическа формация. Ражда се Народната партия на Константин Стоилов, по-късно на Петко Каравелов и в края на XIX век имаме един многопартиен режим с 8 политически формации и една построена държава. Английската дипломация от онова време нарича случващото се в България „чудо“. И наистина в началото на XX век ние сме си спечелили името на успешни хора, постигнали парламентарна демокрация с всеобщо изборително право, модерни държавни институции и стопански възход. И то за съвсем краткото време от две десетилетия.

В началото на XX век ние сме си спечелили името на успешни хора, постигнали парламентарна демокрация с всеобщо изборително право, модерни държавни институции и стопански възход.

ВЕСЕЛИН МЕТОДИЕВ

Е ПОЧЕТЕН ПРОФЕСОР НА НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ.

Професионалната му кариера преминава през Нов български университет, Главно управление на архивите към Министерския съвет, 37-ото и 38-ото Народно събрание. Народен представител е в 40-ото Народно събрание, където е зам.-председател на парламентарната група на „Демократи за силна България“. В периода 1997 – 1999 г. е вицепремиер и министър на образованието и науката.

Автор е на 4 самостоятелни монографии, множество статии и студии, съавтор е на енциклопедичен сборник и документален том с българските конституции и конституционни проекти, претърпял две издания. През 2019 г. проф. д-р Методиев е награден с националната награда „Христо Г. Данов“ в категория „Хуманитаристика“ за монографичния си труд „Един много добър човек: Константин Стоилов и политическата добродетел“, издание на НБУ.

Идеята за голямата корупция в навечерието на Балканските войни се ражда от медиите, защото вестниците на опозицията пишат за голяма корупция.

След 1900 г. до войните това развитие продължава, може би малко по-бавно, но много по-стабилно. Появяват се други големи фактори на публичния живот, свързани с въоръжаването на армията, което е друг начин на модернизация на държавата и на нейните институции.

И тогава може би е и първата голяма корупция в новата държава.

Въпросът е за едни вагони. Експертите от администрацията дават на анкетната комисия в парламента стопроцентови сведения, никой не крие нищо, никой не говори уклончиво и условно. Срещу тях стои някакъв, да кажем, търговец от Европа, който се опитва да даде капаро и рушвет, за да прокара решение, но тук дори не става дума за политическа корупция на върха на властта. Веднага се прави специален държавен съд. Той, естествено, ще завърши безславно, защото корупционното равнище е по-ниско, не е горе, при правителството.

Идеята за голямата корупция се ражда от медиите, защото вестниците на опозицията пишат за голяма корупция. Дали ще бъде този или онзи вестник, просто зависи от това коя партия в кой момент е в опозиция. Това поведение е породено от самата среда на власт и опозиция. А е и друго доказателство, че сме имали демократични условия – никой никого не забранява, всеки си приказва свободно и пише каквото иска.

Нещата се усложняват повече след Първата световна война. Никой не е вярвал, че онази голяма мечта от Възраждането за целокупна България изведнъж ще изчезне, и това вкарва българското общество в едно много драматично състояние.

Може би на меланхолия, по проф. Георги Фотев.

Има го и това. Но по-скоро изниква въпросът кои сме и накъде сме. В „Златорог“, най-авторитетното списание на интелигенцията по онова време, Боян Пенев пише един текст „Нашата интелигенция“. За мен хората, които са били движещ фактор в обществото, са градските хора – в София, в Пловдив или другаде. Те правят една много решителна стъпка да стабилизират страната. След тероризма, който въвежда компартията, след атентата в „Света Неделя“, след опита на държавата да вземе македонски чети, за да търси някакъв реванш срещу терористите комунисти, през януари 1926 г. една наистина велика персونا – Андрей Ляпчев, успява да стабилизира България за цели 8 години – стабилни от гледна точка на държавата, институциите и партиите.

През цялото време обаче тече партизанщина в партийния живот.

Въпросът с партизанщината се отнася до сблъсък в Народния блок. Това е управление на земеделци и демократи, в което демократите вземат превес, при условие че депутатите в по-голямата си част са от бизнеса и там радикалдемократите, които са пък съвсем малко, получават сила през стопански министерства. Това е грешката и тогава има например въпрос по време на парламентарния контрол: вярно ли е, г-н министър Костурков (радикалдемократ, министър на железниците), че за да станеш началник-гара, първо трябва да станеш член на РДП? От тези питання пресата започва да пише и така се ражда темата за партизанщината. Има я, не отричам, но не е в такива гигантски размери. Нито пък има такава гигантска корупция. Но този натиск на партиите върху системата на държавни длъжности довежда до рухването на цялата система. 19 май 1934 г. е най-мрачният ден, защото превратът, който извършват военните, ликвидира всичко в името на някаква обнова. Каква обнова ще върне България във Възраждането?

Според поддръжниците на тази власт обаче това е победата на технократския, не-партизански подход към управлението, който стабилизира държавата.

Режимът е 100% авторитарен. Военните, разбира се, и те по някакви български навици се разделят на групи, разсипва се всичко и властта отива в ръцете на цар Борис III. Този режим става личен режим на монарха и не се говори за възстановяване на многопартийна система. Има твърдения на негови съветници, че е разбирал колко голяма грешка е България да се лиши от алтернатива при започването на Втората световна война. В момента, в който нямаш власт и опозиция, нямаш алтернатива. Също и в геополитически план – понеже искаме цяла Македония и Тракия, трябва да влезем в Тристранния пакт. Обаче няма алтернатива и ставаме заложник на една валенция.

Това в някаква степен довежда и до алтернативата на комунистическата партия, т.е. през друг преврат се появява друга алтернатива. И се появява нещо, което аз си го мислех много, когато дойде 1990 г. Българският антикомунизъм фактически се опря на левите, защото тези, които бяха най-тежко пострадали от комунистическия режим в неговите 45 години, бяха леви, социалдемократи, земеделци. Лагерите са били пълни главно с дейци на тези партии, защото „буржоазните“ партийни формации

вече са били унищожени физически. Репресираниите от комунистическия режим след 1990 г. се оказаха хора като Милан Дренчев и Петър Дертлиев – все леви. Така че срещу българския комунизъм се появи един ляв български антикомунизъм. Появата на една буржоазна, в класическия смисъл на думата партийно-политическа система беше много трудна задача.

Но от институционална гледна точка преходът през 90-те се случи по този начин и заради улесненото „плячкосване на държавата“, по едноименната книга на политолога Венелин Ганев. Той показва как контролните органи, архиви, механизми на комунистическата партия-държава умишлено са били разбити, за да се улесни криминалното плячкосване на държавните активи от тогавашния елит, който се опитва да се трансформира вече в новите условия. Т.е. дори остатъците на комунистическата държава бяха умишлено разсипани така, че да трябва да се гради държава и институции наново.

Че няма държава към края на 1989-а – няма, по това не се спори. Но за комунистическата върхушка държавата никога не е била важна, важен е бил партийният апарат. Скоро за някакъв министър на вътрешните работи от комунистическо време чух по телевизията, че казвал – изобщо не ме интересуваше никакъв Министерски съвет, интересуваше ме какво ще кажат от Централния комитет на БКП. Министерският съвет изчезва като фактор още когато Тодор Живков през Министерския съвет отстранява Антон Югов и Георги Цанков, т.е. последните остатъци на вътрешна съпротива срещу себе си. Става шеф на партията и на МС, после става шеф на Държавния съвет и МС не му трябва. Т.е. държавата е закрыта още през шейсетте години, в този смисъл, и онова, което се закрива в края на 80-те години, е партийният апарат. Той рухва под напора на това, че тези хора трябва да се махнат оттам и да правят нещо друго, и те трябва да правят една „нова партия“. Взема се цялата органика на БКП и се превръща в БСП. И тук е драматичният според мен проблем – трябваше да минем през репресивни органи. Репресивните органи бяха новите специални служби и прокуратура – няма кой друг. И реформата, изглежда, мина през някакви страшни мъки и ефективността, която се е очаквала, не се е получила.

И така до ден днешен.

Аз говоря за онова време. Помня фразата на главния прокурор Иван Татарчев, че над него е само Господ. Ужа-

сващо е това! А този човек беше от „нашите“, нали беше демократ. За неговия наследник да не говорим. Можеха ли специалните служби да се противопоставят? Част от тези мъже са искали да се борят за законност, друга част обаче са си казвали – защо да не взема от мръсните пари. И всичко това някак си до 2001 г. като че ли постепенно приключи поради простата причина, че имаше малко пари. Когато аз се заклех за министър и вицепремиер през май 1997 г., в банките имаше о лв. Държавата имаше 300 млн. долара резерв. Днес в банките има 127 млрд. лева, от които 70% са на гражданите. Развитието на процеса на раздържавяване и формирането на частна икономика даде големи шансове след 2005 г., защото тежката, черната работа се свърши и някои платиха цената. Специално Иван Костов плати голямата цена, както и Александър Божков, светла му памет.

След това обаче има нова дата, в която България става част от Европейския съюз. Има ново забогатяване и това забогатяване вече не е въпрос само при държавните пари, а от пари, които тръгват масово в мрежи. Откраднали са пари, казват хората и аз съм от тези, които вярват в това. Но какво е количеството? Ето пак числа: при брутен вътрешен продукт от 150 милиарда икономистите казват, че са откраднати примерно към 2017 – 2018 г. 10 млрд. Това е съвсем малък дял, иначе белята я има, тя доминира и развращава. Структурите, които трябва да упражняват контрол и да търсят справедливостта, със сигурност са обвързани с рушвети. Същевременно обаче в обществото се появява цяла нова група хора, което лесно се вижда електорално, която казва: ние имаме шанс за справедливост и без вас. Да, оправете я тая държава, че да имам по-малко разпавии, обаче аз с тия разпавии и сам се оправям лесно.

Нямаме едномилонни партии като БСП и СДС през 90-те – днес големите партии са се свили на по 200 – 300 хиляди избиратели, най-голямата достига 600 000. В същото време имаме някаква относителна независимост на институциите, вкл. заради евроинтеграцията. Така че кризата на партиите не влияе толкова върху държавата и обществото, колкото през 90-те. Можем ли да станем като една Италия, която е в перманентна партийно-правителствена криза, или като една Белгия, в която с години не може да се състави правителство, но от това не произтича нищо фатално за хората и бизнеса.

Ако искаме една държава да е силна, както казва в Учредителното събрание моят любим политик Константин

Когато нямаш власт и опозиция, нямаш алтернатива. Влизаме в Тристранния пакт и ставаме заложник на една валенция.

Стоилов, силни трябва да са нейните общини. Силата на децентрализацията дава сила на държавата. Ние все още изобщо не сме стигнали до този въпрос и следващо поколение българи ще трябва да го решава. Много общини, малки и бедни, не могат да родят силна централна власт. А централна власт, която подчинява местната на собствените си финансови идеи – това е ужасяващо, това е на ръба на авторитарното управление. Наскоро парламентът задължи министъра на финансите с конкретни числа за всяка община в Закона за бюджета. Така за първи път имаше фактическа децентрализация. Кой го е направил, с какви интереси – няма значение, фактът е значим сам по себе си.

Това бе обявено като първото проектно бюджетирание.

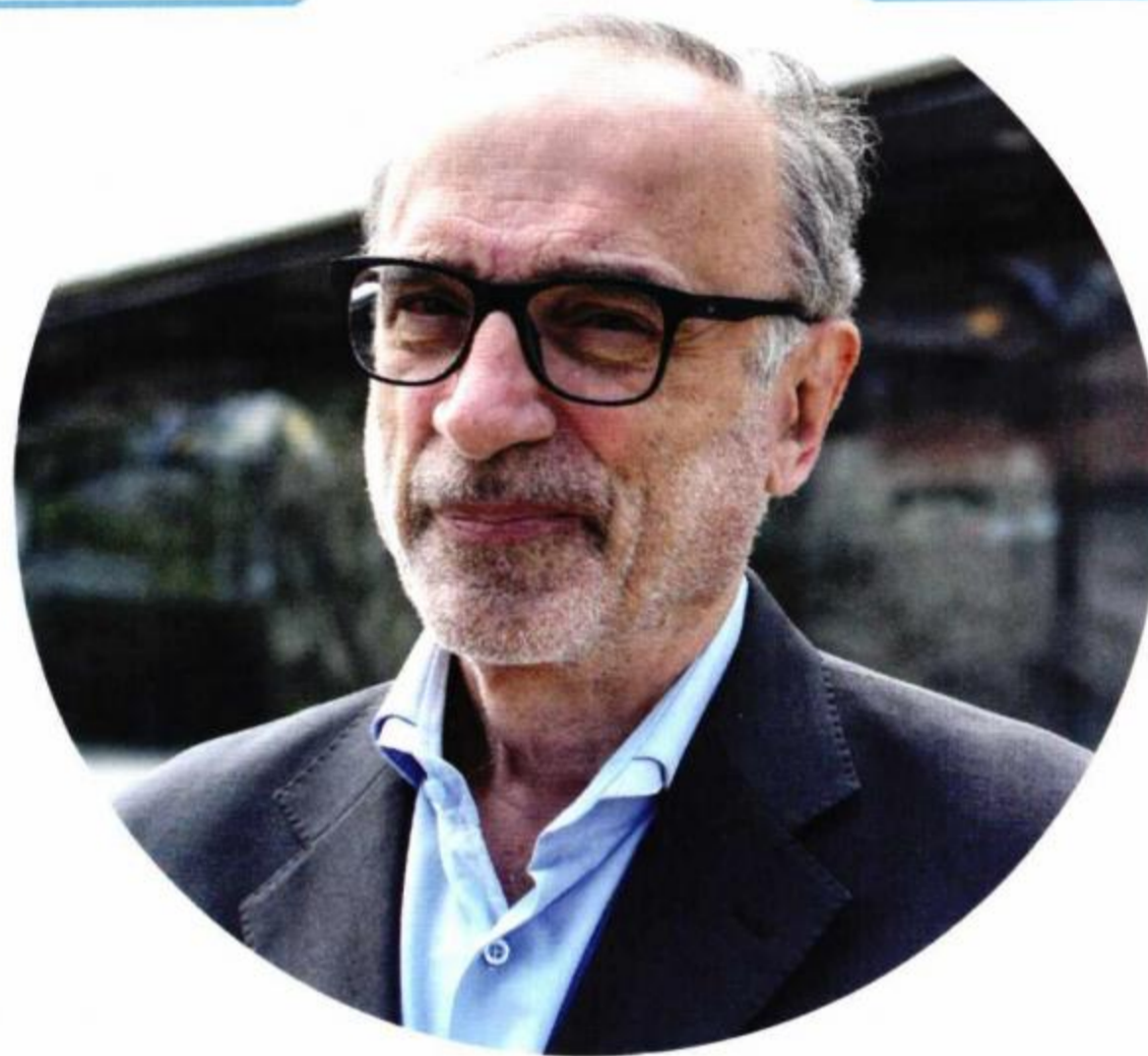
Това е път към децентрализацията. Пак се уповавам на думите на К. Стоилов, който го е научил в Хайделберг – първо хората, после обществото и накрая държавата. И тъй като хората, които са инициативни и предприемчиви, които имат доверие на себе си, които имат наистина представа за ценности, са се мобилизирали, работят, живеят коректно, държат се добре с другите във фирмата или вкъщи....

Дали?

Преди време, преди да влезем в предаване на БНТ, си говорихме с един от участниците, собственик на първата българска фирма, оценена на 1 милиард. Той обясни основните дейности, които трябва да върши мениджмънтът. А те бяха – да има грижа за хората, за да се чувстват като у тях си, включително да може храненето и почивката им да е добре организирана. Защото, каза той, ако ние не постигнем това, тези хора срещу това заплащане ще отидат на друго място, а ние сме в 8 държави.

Т.е. самото живеене в един свят на конкуренция, в един свят на усилено трудолюбие, бих го нарекъл, поражда необходимостта да се живее така. Ако се държиш със служителите си като с овце, те ще отидат на друго място. Така че това е един процес. „Колективният Запад“, както го нарича този идиот Путин, е изградил благоденствието си на базата на такива правила, които водят до успех, а те вече работят и у нас. И този млад предприемач не е единствен, това са множество фирми, множество общества, български общества.

Тоест въпреки точещата се 3 години криза можем ли да направим извода, че заради цялото това натрупване и опит, които имаме от началото на промените през 1990 г., нищо особено фатално няма да ни се случи?

Централна власт, която подчинява местната на собствените си финансови идеи – това е на ръба на авторитарното управление.

Да редактирам собствения си позитивизъм. Това, което се случва днес, все пак е угнетяващо. То не засяга пряко хората, те си работят.

Но има едно усещане за опечалване, Ицко Финци казваше – има печал в театъра. Аз все пак се отнасям към политическата дейност като към нещо професионално. Там се полагат човешки усилия, там се губи здраве, виждам тези, които ще се разболеят, но няма как да им се помогне, защото това е среда. Наскоро Кирил Маричков, с когото говорихме във връзка с неговия архив, ми каза: „Усетих, че политиката унищожава вдъхновението. А как един музикант може да живее без вдъхновение?“. Та, политиката е тежка работа и при всички случаи носи със себе си загуба на личен интерес. Обратно на това, което част от политиците си мислят – ще отида да си уредя личните неща. Не, ти отиваш в името на обществен интерес и губиш в личен план. **В**

След 1989 г. срещу българския комунизъм се появи един лев български антикомунизъм.

